
Meddelandeblad

Mottagare:
Socialnämnder eller motsvarande,
handläggare och chefer inom socialtjänst

Nr 7/2023
September 2023

Ansöka om uppehållstillstånd för betänketid vid människohandel eller människoexploatering

Socialnämnden har sedan den 1 augusti 2022 möjlighet att hos Migrationsverket ansöka om uppehållstillstånd för betänketid för utländska personer som de antar har utsatts för människohandel eller människoexploatering.

Migrationsverket kan nämligen bevilja ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för att dessa personer ska ha möjlighet att tänka över om de är beredda att medverka i en brottsutredning. Om de kommer fram till att de vill medverka kan Migrationsverket därefter bevilja ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för att delta i brottsutredningen eller i en rättegång.

I detta meddelandeblad finns en kortfattad redogörelse för regelverket kring uppehållstillstånd för att delta i en rättsprocess. Det finns också en beskrivning av socialnämndens möjlighet att ansöka om uppehållstillstånd för betänketid.

Upphållstillstånd för att delta i en rättsprocess

En utländsk person som vistas i Sverige kan beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om det behövs för att en förundersökning eller en huvudförhandling i ett brottmål ska kunna genomföras.¹

Det innebär att utländska målsägande och vittnen kan beviljas uppehållstillstånd för att delta i en brottsutredning eller en rättegång. Genom att

¹ Se 5 kap. 15 § första stycket utlänningslagen (2005:716).

målsägande och vittnen har möjlighet att stanna i landet och bistå brottsutredande personal finns större möjligheter att kunna lagföra personer för brott. Det kan t.ex. vara aktuellt när det är fråga om brott som avser människosmuggling, människohandel och annan gränsöverskridande brottslighet.²

Migrationsverket fattar beslut efter en ansökan av en förundersökningsledare.³ Uppehållstillståndet beviljas om minst sex månader och kan under vissa förutsättningar förlängas.⁴ Beroende på hur omfattande brottsutredningen är och om målet kommer att drivas i flera instanser kan tillståndet behöva förlängas vid flera tillfällen för att personen ska kunna vara kvar i landet till dess att rättsprocessen är avslutad.⁵

För att beviljas ett uppehållstillstånd krävs att den utländska personen klart visat sin vilja att samarbeta med de brottsutredande myndigheterna, och att hen har brutit alla förbindelser med de personer som är misstänkta för de brott som förundersökningen avser.⁶ Det krävs också att den utländska personen inte utgör ett hot mot allmän ordning och skyddet av den inre säkerheten.⁷

Uppehållstillstånd kan beviljas för betänketid

Om den utländska personen vill ha betänketid för att återhämta sig och för att kunna ta ställning till om hen vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna, ska ett tidsbegränsat uppehållstillstånd om 30 dagar meddelas.⁸

Ett sådant uppehållstillstånd är till för att personen ska ha möjlighet att tänka över om hen är beredd att medverka i en polisutredning. Det kan ofta vara fråga om brottsoffer som varit utsatta för allvarliga övergrepp och det kan därför krävas en viss tid i en lugn och trygg miljö för att brottsoffret ska kunna återhämta sig och fundera över sin situation.⁹

Socialnämnden kan ansöka om uppehållstillstånd för betänketid

Förundersökningsledaren kan ansöka om uppehållstillstånd för betänketid.¹⁰ Det är dock inte alltid som de brottsutredande myndigheterna har kännedom om en utlänning som varit utsatt för brott eller varit vittne till ett brott. Den enskilde ska inte heller känna att hen behöver samarbeta med de brottsutredande myndigheterna innan hen har hunnit ta ställning till om hen vill samarbeta. Därför får även socialnämnden ansöka om uppehållstillstånd för betänketid.¹¹

² Prop. 2003/04:35 s. 67 och 70 samt prop. 2006/07:53 s. 18.

³ Se 5 kap. 5 § fjärde stycket och 5 kap. 20 § UtL.

⁴ Se 5 kap. 15 § första och tredje stycket UtL.

⁵ Prop. 2006/07:53 s. 25.

⁶ Se 5 kap. 15 § första stycket UtL.

⁷ Se 5 kap. 15 § första stycket UtL och prop. 2006/07:53 s. 23.

⁸ Se 5 kap. 15 § andra stycket UtL. För att Migrationsverket ska kunna fatta ett sådant beslut krävs alltså endast att förutsättningarna som anges i första stycket 1 och 4 är uppfyllda.

⁹ Se prop. 2003/04:35 s. 71 och prop. 2006/07:53 s. 27.

¹⁰ Se 5 kap. 15 § fjärde stycket UtL.

¹¹ Se prop. 2021/22:224 s. 94–95.

Socialnämnden får ansöka om uppehållstillstånd för betänketid om det finns anledning att anta att personen har utsatts för människohandel eller människoexploatering.¹² Det innebär att nämnden har möjlighet att ansöka om sådant uppehållstillstånd för både vuxna och barn.

Även medföljande barn till en person som utsatts för människohandel eller människoexploatering kan vara att anse som en sådan bevisperson som i egen rätt omfattas av bestämmelserna om betänketid.¹³

Att personen redan har ansökt om uppehållstillstånd och har ett pågående ärende hos Migrationsverket hindrar inte att nämnden ansöker om uppehållstillstånd för betänketid.¹⁴

Fokus för nämnden bör ligga på att avgöra om personen kan ha utsatts för människohandel eller människoexploatering. Eftersom nämnden som regel bör kunna utgå från att den som har identifierats som ett potentiellt offer för människohandel eller människoexploatering har betydelse för utredningen av brottet.¹⁵

Socialnämnden bör motivera ansökan på ett sätt som ger Migrationsverket ett tillräckligt underlag för sitt beslut. Migrationsverket har inte någon närmare utredningsskyldighet ifråga om förutsättningarna för betänketid är uppfyllda utan bör på grundval av socialnämndens ansökan kunna utgå från att personen har betydelse för en brottsutredning om människohandel eller människoexploatering.¹⁶

Att en ansökan görs skyndsamt är viktigt för att den utländska personen ska ha rätt att vara i landet. Det är också viktigt för att personen ska kunna få tillgång till den hälso- och sjukvård och socialt bistånd m.m. som de ska erbjudas under betänketiden.¹⁷ En person som vistas här med stöd av ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 och 15 d §§ UtIL ska erbjudas hälso- och sjukvård i samma omfattning som den som är bosatt inom regionen.¹⁸ Personer som har beviljats uppehållstillstånd har också större möjlighet att beviljas bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).¹⁹

Regionen och kommunen har rätt till ersättning från Migrationsverket för kostnader som de har haft för hälso- och sjukvård och bistånd som de har lämnat enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) för personer som vistas här med stöd av en ansökan eller ett beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § UtIL.²⁰

Betänketiden kan ibland behöva förlängas

Det är bara förundersökningsledaren som kan ansöka om ett förlängt uppehållstillstånd för betänketid.²¹ Det gäller även om det är socialnämnden som först har ansökt om uppehållstillståndet.²²

¹² Se 5 kap. 15 § fjärde stycket UtIL.

¹³ Se prop. 2021/22:224 s. 98.

¹⁴ Prop. 2021/22:224 s. 97.

¹⁵ Se prop. 2021/22:224 s. 97 och s. 119.

¹⁶ Prop. 2021/22:224 s. 119.

¹⁷ Se prop. 2006/07:53 s. 29.

¹⁸ Se 4 § första stycket och 5 § andra stycket lagen (2008:344) om hälso- och sjukvård åt asylsökande m.fl.

¹⁹ Se bl.a. HFD 2018 ref. 39.

²⁰ Se 2 §, 9 a § och 9 b § förordningen (2002:1118) om statlig ersättning för asylsökande m.fl.

²¹ Se 5 kap. 15 § fjärde stycket UtIL.

²² Se prop. 2021/22:224 s. 97.

Uppehållstillståndet får förlängas om det av särskilda skäl finns behov av en längre betänketid. Särskilda skäl kan anses finnas om utlänningen utsatts för mycket traumatiska upplevelser eller står i ett starkt beroendeförhållande till gärningsmännen och därför behöver mer tid för återhämtning. En förlängning av betänketiden kan särskilt komma att bli aktuellt när det gäller barn som har utsatts för brott, då barn har andra förutsättningar att återhämta sig och fatta beslut om att samarbeta med brottsutredande myndigheter.²³

Överklagan samt återkallelse av ett beslut om betänketid

Om Migrationsverket fattar beslut om avslag på en ansökan om uppehållstillstånd för betänketid gjord av socialnämnden, får nämnden överklaga detta beslut.²⁴

Migrationsverket har möjlighet att under vissa förutsättningar återkalla ett beviljat uppehållstillstånd för betänketid. Migrationsverket får dock inte återkalla ett uppehållstillstånd innan den som har ansökt om tillstånd har fått tillfälle att yttra sig.²⁵ Om det är socialnämnden som har ansökt om uppehållstillstånd för betänketid ska nämnden alltså få tillfälle att yttra sig innan Migrationsverket fattar beslut.²⁶

För mer stöd och vägledning i arbetet med människohandel läs vidare på Jämställdhetsmyndighetens webbplats nspm.jamstaldhetsmyndigheten.se och på Kunskapsguiden.se.

²³ Se 5 kap. 15 § tredje stycket UtIL och prop. 2006/07:53 s. 48.

²⁴ Se 14 kap. 4 § UtIL.

²⁵ Se 5 kap. 20 § och 7 kap. 7 b § UtIL.

²⁶ Se prop. 2021/22:224 s. 122.

Denna information (art.nr. 2023-9-8703) kan laddas ner från Socialstyrelsens webbplats:
www.socialstyrelsen.se/publikationer.

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, 2023